

УДК 336.225:004.9

Матвейчук Л.О., Соловійов О.В.

**ЕЛЕКТРОННА ДЕРЖАВА РОСІЯ.
ОНЛАЙН-ПОСЛУГИ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ**

У статті досліджено міжнародну практику побудови інформаційного суспільства на прикладі Російської Федерації; електронні послуги Федеральної податкової служби. Доведено необхідність розвитку онлайн-сервісів податкових органів із метою підвищення ефективності державного управління та покращення умов розвитку бізнесу, а також інтеграції Росії в глобальне інформаційне суспільство.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, федеральна податкова служба, електронний уряд, електронні податкові послуги.*

Постановка проблеми. Важливим аспектом у контексті трансформації податкової системи в інформаційне суспільство, перетворення податкової системи в онлайн-сервісну службу в Україні є вивчення зарубіжного досвіду електронного податкового сервісу, дослідження основних компонентів інформаційного суспільства зарубіжних країн. На нашу думку, досвід Російської федерації (далі – РФ) із переходу до цифрової економіки та деякі аспекти формування інформаційного суспільства є досить пізнавальним для України.

На сьогодні створені умови та реальні шляхи формування інформаційного суспільства в Росії. Цей процес має глобальний характер, вхід країни в світове інформаційне суспільство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням створення електронного уряду, розвитку інформаційного суспільства присвячені роботи таких вітчизняних науковців, як В.М.Брижко, А.М. Новицького, П.С. Клімушина, Н.В. Коритнікова, Н.Р.Нижник, О.В. Палагіна та інших. Особлива увага у працях відведена формуванню електронного уряду, правовому забезпеченню розвитку інформаційно суспільства. Щодо розвитку цього напрямку в податковій службі країни, то слід зазначити, що зазначене питання більшістю українських науковців розглядалося фрагментарно.

Мета статті полягає в розгляді стану інформаційного суспільства Росії, в т.ч. його складової – електронного врядування Федеральної податкової служби РФ; означенні становища електронного податкового сервісу в країні, визначенні необхідності розвитку електронних податкових послуг.

Виклад основного матеріалу. Розкриття обраної теми проведено на прикладі формування електронної держави РФ. Розвиток відповідного напрямку датується 1991–1994 роками, саме тоді здійснюється формування засад сфери інформатизації. На сьогодні урядом країни сформована державна політика побудови інформаційного суспільства в Росії.

До характерних рис інформаційного суспільства РФ слід віднести:

- формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору Росії як частини світового інформаційного простору, повноправна участь Росії в процесах інформаційної і економічної інтеграції регіонів, країн і народів;
- становлення і в подальшому домінування в економіці нових технологічних укладів, що базуються на масовому використанні перспективних інформаційних технологій, засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій;
- створення і розвиток ринку інформації і знань як чинників виробництва на додаток до ринків природних ресурсів, праці і капіталу, перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку, фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;
- зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва;
- підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному та регіональному рівнях і, відповідно, підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик послуг праці;
- створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне отримання, розповсюдження і використання інформації як найважливішої умови демократичного розвитку. Необхідність переходу до інформаційного суспільства тісно пов'язана зі зміною характеру впливу науково-технічного прогресу на життя людей.

Електронна готовність Росії до інформаційного суспільства оцінюється індексом готовності регіонів, який базується на показниках, що характеризують такі ключові чинники, як:

- електронний розвиток (людський капітал, економічна середовище, інформаційних і телекомунікаційних технологій (далі – ІКТ);
- показниках доступу і використання ІКТ в шести сферах діяльності – державному та муніципальному управлінні, бізнесі, освіті, охороні здоров'я, культурі;
- використання ІКТ домогосподарствами та населенням.

Індекс готовності регіонів Росії до інформаційного суспільства публікується Інститутом розвитку інформаційного суспільства з 2005 року. Індекс являє собою вимірник ступеня підготовленості регіонів до широкомасштабного використання ІКТ для соціально-економічного розвитку.

Індекс дозволяє виміряти відмінності між суб'єктами Російської Федерації за інтегральними показниками інформаційного розвитку і послугах; зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва; підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному та регіональному рівнях і, відповідно, підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик послуг праці; створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне отримання,

розповсюдження і використання інформації як найважливішої умови демократичного розвитку [2].

У рейтингу готовності до мережевого суспільства серед усіх країн світу Росія займає 77-е місце, в індексі готовності до електронного уряду ООН - 27-е місце (вдвічі покращивши результат попереднього року – 2011), в індексі економіки знань – 55-е місце (плюс 9 позицій), а в рейтингу інноваційних економік ІТІФ – один із останніх рядків [13]. Очевидно, що багатьма показниками спостерігається позитивна динаміка в порівнянні з минулими роками.

Розвиток інформаційного суспільства в Російській Федерації (далі – РФ) на державному рівні координує Рада при Президентові РФ із розвитку інформаційного суспільства в Російській Федерації. Основним завданням Ради є забезпечення взаємодії федеральних органів державної влади, органів державної влади суб'єктів Російської Федерації, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, наукових і інших організацій при розгляді питань, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства в Російській Федерації [12].

Урядом РФ була розроблена федеральна цільова програма (далі – ФЦП) «Електронна Росія», термін дії якої скінчився в 2010 році. Фундаментальною частиною ФЦП «Електронна Росія» є електронний уряд, який передбачає електронну взаємодію органів влади між собою та з громадянами щодо надання електронних держпослуг.

На сьогодні розбудова інформаційного суспільства здійснюється згідно з Державною програмою «Інформаційне суспільство» (затверджена Урядом Російської Федерації у жовтні 2010 року), яка розрахована на період із 2011 по 2020 роки.

У стратегії розвитку інформаційного суспільства РФ окреслено розвиток інформаційних комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у напрямках:

- освіти, науки та кадрів для ІКТ;
- охорони здоров'я та соціального захисту;
- культури;
- електронного уряду;
- розвитку ІТ-промисловості (розповсюдження системи технопарків, використання приватно-державного партнерства);
- скорочення цифрової нерівності суб'єктів РФ різних соціальних прошарків суспільства;
- телекомунікаційна інфраструктура;
- ІКТ для безпеки життєдіяльності.
- створення цифрового контенту і збереження культурної спадщини: оцифровка архівів, бібліотек, музейних фондів.

Слід відзначити п'ять напрямів внутрішніх ІТ-проектів уряду побудови інформаційного суспільства у 2011–2013 р.р., зокрема:

- побудову електронного уряду та підвищення ефективності державного управління;
- підвищення якості життя громадян і покращення умов розвитку бізнесу;

- розвиток російського ринку інформаційних та телекомунікаційних технологій, забезпечення переходу до цифрової економіки;
- забезпечення безпеки в інформаційному суспільстві;
- розвиток цифрового контингенту та збереження культурної спадщини.

У межах напряму «Побудова електронного уряду та підвищення ефективності державного управління» заплановано:

- розвиток системи інформаційного технологічного забезпечення діяльності Адміністрації Президента, апарату Уряду і Федеральних зборів;
- методичне та організаційне створення єдиної системи інформаційних об'єктів, довідників та класифікаторів, які використовуються в державних інформаційних системах;
- розвиток ІАС «Управління»;
- формування єдиного простору юридичної значимості електронної взаємодії;
- створення єдиної системи інформаційних об'єктів, довідників і класифікаторів, які використовуються в державних інформаційних системах;
- розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення спеціального призначення;
- створення інфраструктури просторових даних РФ;
- забезпечення переходу в електронний вигляд державної облікової діяльності;
- розвиток заходів «Електронний регіон»;
- створення єдиної системи управління кадровим складом державної служби;
- розвиток захищеної системи міжвідомчого електронного документообігу.

Напрямок «Підвищення якості життя громадян і покращення умов розвитку бізнесу» охоплює:

- забезпечення переходу на надання державних та муніципальних послуг у електронному вигляді;
- розвиток сервісів взаємодії громадян із органами влади за допомогою електронної пошти;
- оптимізація державних інтернет-ресурсів;
- оптимізація порядку виконання державних функцій та послуг із метою переведення в електронний варіант;
- створення та розвиток систем підтримки малого та середнього бізнесу;
- забезпечення відкритості інформації про діяльність органів влади і доступності інформаційних ресурсів для громадян і організацій;
- розвиток функціональності порталу послуг;
- розвиток системи електронної взаємодії та обміну інформацією в рамках справ про банкрутство;
- розвиток центрів телефонного обслуговування;
- організаційно-правові та технологічні заходи, пов'язані з підключенням до інфраструктури електронного уряду;

- забезпечення доступності сервісів електронного уряду на основі центрів загального доступу [3].

Фінансування Програми здійснюється за рахунок федерального бюджету та регіональних бюджетів на інформатизацію, а також за рахунок залучення приватного капіталу.

Визнання інновацій важливим інструментом державної політики уряду РФ поки в недостатній мірі відбивається в структурі бюджетних витрат. Прямі витрати на інноваційний розвиток у 2009 році склали 1,5 відсотка валового внутрішнього продукту, а до 2013 року вони зменшаться до 1 відсотка. За сформованої динаміки бюджетних витрат частка інноваційних витрат із 2014 до 2020 року залишається практично незмінною – близько 1,3 відсотка валового внутрішнього продукту [14].

Вагомий внесок у розбудову інформаційного суспільства РФ генерує Інститут розвитку Інформаційного суспільства (далі – ІРІС), який було організовано у 1998 році. ІРІС – це незалежна дослідницька та сервісна організація, яка була створена за ініціативою відомих фахівців у сфері інформаційних технологій, телекомунікацій та інформаційної політики. Основна ідея цього об'єднання – розвиток інформаційного суспільства в Росії.

Статутними цілями Інституту є:

- формування і розвиток інформаційного суспільства в Росії, інтеграція Росії в глобальне інформаційне суспільство;
- створення умов для ефективної взаємодії між суб'єктами інформаційного суспільства
- створення умов для добросовісної конкуренції на комунікаційному та інформаційному ринку, а також для розвитку інформаційних ресурсів, технологій, інфраструктури і послуг [4].

Головними завданнями Інституту є:

- дослідження і розробки у сфері розвитку інформаційного суспільства та економіки знань;
- розробка та експертиза проектів законів та інших нормативних актів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства та економіки знань;
- політичне, соціально-економічне та науково-технічне прогнозування із проблем інформаційного суспільства;
- експертиза, розробка та реалізація програм і проектів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства та економіки знань;
- поширення знань, у тому числі створення і розповсюдження друкованої, електронної, аудіо-та відеоінформації з проблем інформаційного суспільства;
- сприяння міжнародному співробітництву в процесі формування інформаційного суспільства та економіки знань.

У грудні 2012 р. за організаційної підтримки Інституту розвитку інформаційного суспільства пройшла Міжнародна конференція “Відкрите державне управління”. За словами Міністра Михайла Абизова, в квітні 2012 року Росія висловила намір приєднатися до Open Government Partnership (Партнерства з Відкритого державному управлінню) – міжнародної організації, що об'єднує понад 50 країн, діяльність якої спрямована на підвищення

прозорості та підзвітності влади громадянам, зростання прозорості системи державного управління. На думку міжнародних експертів, закономірністю введення понять «відкритий уряд» є глобальний розвиток таких чинників, як: нові технології та їх розповсюдження в країнах світу, вплив демографічних факторів, збільшення складності процесів управління в державних органах, макроекономічна невизначеність, скорочення бюджетів у державному секторі, конкуренція за обмежені ресурси, пошук кадрів з високим потенціалом [7].

Участь в конференції брали провідні експерти в галузі Відкритого уряду з тих країн, які досягли істотного прогресу у вирішенні цієї проблеми. У Росії створюється бібліотека міжнародного досвіду щодо створення Відкритого уряду.

У країні розвивається напрям побудови електронного уряду та підвищення ефективності державного управління, покращення умов розвитку бізнесу шляхом оптимізації державних інтернет-ресурсів та переходом виконання державних функцій та послуг на електронний варіант.

На сьогодні в Росії функціонує веб-портал «Електронний уряд. Держпослуги», що є одною із складовою інформаційного суспільства країни (<http://www.gosuslugi.ru>)

Цей портал формує інформаційно-технологічну взаємодію інформаційних систем державних органів із метою надання державних і муніципальних послуг в електронній формі та забезпечує простий і ефективний пошук інформації щодо адмінпослуг будь-якому користувачеві інформаційно-телекомунікаційної мережі Інтернет.

Портал електронного уряду призначений для надання інформації про державні і муніципальні послуги і функції, відомств, в т.ч. про надання послуг в електронному вигляді. За допомогою порталу можна: отримати послугу в електронному вигляді; отримати інформацію про державну послугу, в тому числі місце отримання, вартість, терміни надання та зразки документів; отримати інформацію про державні і муніципальні установи [6].

Єдиний портал державних і муніципальних послуг (функцій) (далі – Єдиний портал) – федеральна державна інформаційна система Російської Федерації, що забезпечує:

- доступ фізичних та юридичних осіб до відомостей про державні та муніципальні послуги, державні функції з контролю і нагляду, про послуги державних і муніципальних установ, про послуги організацій, що беруть участь у наданні державних і муніципальних послуг, розміщених у федеральній державній інформаційній системі, що забезпечує ведення реєстру державних послуг в електронному вигляді;

- надання в електронній формі державних і муніципальних послуг, послуг державних та муніципальних установ та інших організацій, в яких розміщується державне завдання (замовлення) чи муніципальне завдання (замовлення), у відповідності з переліками, затвердженими Урядом Російської Федерації і вищими виконавчими органами державної влади суб'єкта Російської Федерації;

- облік звернень громадян, пов'язаних з функціонуванням Єдиного порталу, у тому числі можливість для заявників залишити відгук про якість надання державної або муніципальної послуги в електронній формі [6].

Всі послуги, розміщені на Єдиному порталі, співвіднесені з конкретним регіоном Російської Федерації. В інформаційній картці кожної послуги міститься наступна інформація:

- найменування послуги;
- найменування органу державної влади або органу місцевого самоврядування, який надає послугу;
- категорії заявників, яким надається послуга;
- необхідні документи, що підлягають поданням заявником для отримання послуги, способи одержання документів заявниками та порядок їх подання із зазначенням послуг, в результаті надання яких можуть бути отримані такі документи;

- відомості про безоплатності надання послуги та розміри плати, що стягується з заявника, якщо послуга надається на оплатній основі;

- результат надання послуги;
- строки надання послуги;
- підстави для призупинення надання послуги або відмови в її наданні;
- інформація про місце надання послуги;
- відомості про допустимість досудового (позасудового) оскарження дій (бездіяльності) посадових осіб, які надають послугу, і результатів надання цієї послуги;

- контакти для отримання додаткової інформації (телефони органу державної влади або органу місцевого самоврядування, відповідального за надання послуги, телефони місць надання послуги);

- форми заяв та інших документів, заповнення яких заявником необхідно для звернення до федерального органу виконавчої влади, орган виконавчої влади суб'єкта Російської Федерації, орган місцевого самоврядування для отримання державної або муніципальної послуги (в електронній формі).

На Єдиному порталі реалізована концепція «Особистого кабінету» користувача, що забезпечує після його реєстрації на порталі наступні можливості:

- ознайомлення з інформацією про державну або муніципальну послугу (функції);

- забезпечення доступу до форм заяв та інших документів, необхідних для отримання державної або муніципальної послуги (функції), їх заповнення та подання в електронній формі;

- звернення в електронній формі в державні органи чи органи місцевого самоврядування;

- здійснення моніторингу ходу надання державної або муніципальної послуги або виконання державної функції;

- отримання нарахувань і можливість оплати державних мит, штрафів та зборів;

- зберігання реквізитів користувача;

- отримання результатів надання державних або муніципальних послуг в електронній формі на Єдиному порталі, якщо це не заборонено федеральним законом.

Доступ до послуг на Єдиному порталі реалізовано два способи авторизації: з використанням логіна / пароля та з використанням електронного підпису.

Для роботи в електронному просторі громадянин РФ повинен отримати сертифікат ключа електронного підпису (далі – ЕП), який видається акредитованим Мінкомзв'язку Росії засвідчувальним центром. Сертифікат містить прізвище, ім'я, по батькові та страховий номер індивідуального особового рахунку власника. Після отримання ЕП громадянин може зареєструвати «Особистий кабінет» на сайті «Електронний уряд. Держпослуги» і надалі проходити авторизацію з використанням засобів для створення кваліфікованої електронного підпису.

Щодо реєстрації «Особистого кабінету» юридичної особи, то вона ідентична з реєстрацією громадян, і можлива тільки з використанням засобів для створення кваліфікованої електронного підпису. В якості власника сертифіката ключа перевірки електронного підпису має бути зазначено посадову особу юридичної особи, яка має повноваження діяти без довіреності від імені юридичної особи. У сертифікаті зазначається прізвище, ім'я, по батькові, страховий номер індивідуального особового рахунку власника, найменування, місцезнаходження та основний державний реєстраційний номер юридичної особи.

Наявність ЕП дає можливість Користувачеві підписати електронним підписом особисті електронні документи (заяву) та направити до органів виконавчої влади, які готові працювати з електронним документообігом.

Окрім електронного документообороту, громадяни РФ, отримують певний спектр електронних послуг від державних органів країни. Перехід державних послуг на електронний варіант є фундаментальною основою електронного врядування Росії.

Аналізуючи стан розвитку електронного уряду Росії, слід зазначити, що на сьогодні електронні послуги надають наступні міністерства та відомства Російської Федерації:

- Федеральна міграційна служба;
- Міністерство охорони здоров'я Російської Федерації;
- Пенсійний фонд Російської Федерації;
- Міністерство праці та соціального захисту Російської Федерації;
- Міністерство зв'язку і масових комунікацій Російської Федерації;
- Міністерство природних ресурсів і екології Російської Федерації;
- Міністерство освіти і науки Російської Федерації;
- Федеральна служба з інтелектуальної власності;
- Федеральна митна служба;
- Міністерство енергетики Російської Федерації;
- Міністерство промисловості і торгівлі Російської Федерації;
- Міністерство внутрішніх справ Російської Федерації;
- Міністерство фінансів Російської Федерації;

- Федеральна податкова служба;
- Міністерство юстиції Російської Федерації;
- Міністерство економічного розвитку Російської Федерації;
- Міністерство транспорту Російської Федерації;
- Міністерство сільського господарства Російської Федерації;
- Федеральна служба з екологічного, технологічного і атомного нагляду;
- Міністерство культури Російської Федерації;
- Міністерство Російської Федерації у справах цивільної оборони, надзвичайних ситуацій і ліквідації наслідків стихійних лих;
- Федеральна служба з фінансового моніторингу;
- Федеральна антимонопольна служба.

Детальний аналіз електронних послуг здійснено на базі Міністерства фінансів Російської Федерації, а саме: Федеральної податкової служби (далі – ФПС) Росії.

Тепер на підставі єдиної інформаційної бази ФПС Росії функціонують електронні сервіси, які дозволяють отримати низку послуг, не відвідуючи податкову інспекцію. Всі електронні сервіси інтегруються в електронний уряд Російської Федерації, їх кількість постійно збільшується, а функціональні можливості удосконалюються. Це дозволяє податковій службі розвиватися як сервісній організації в повному розумінні цього слова.

З переліком наявних електронних сервісів можна ознайомитися на головній сторінці Інтернет-сайту ФНС Росії (www.nalog.ru) та Інтернет-сайтів регіональних управлінь,

Федеральна податкова служба РФ надає такий спектр електронних послуг:

- *адреса та платіжні реквізити* Вашої інспекції – дозволяє платнику податків за своєю адресою дізнатися номер, адреса і реквізити своєї податкової інспекції;

- *федеральна інформаційна адресна система* – дозволяє отримати достовірну, одноманітну, загальнодоступну, структуровану адресну інформацію на території Російської Федерації;

- *дізнайся ІПН* – цей сервіс дозволяє: дізнатися свій ІПН; дізнатися ІПН фізичної особи.

- *дізнайтеся про свою заборгованість* – надає користувачам можливість здійснювати пошук інформації про заборгованість із майнового, транспортному, земельного податків, податку на доходи фізичних осіб (тільки для фізичних осіб, громадян РФ) і роздрукувати платіжний документ (повідомлення) за формою № ПД (податок);

- *особистий кабінет платника податків для фізичних осіб* – дозволяє платнику податків отримувати актуальну інформацію про заборгованість за податками перед бюджетом, про суми нарахованих і сплачених податкових платежів, про об'єкти рухомого і нерухомого майна, контролювати стан розрахунків із бюджетом, отримувати і роздруковувати податкові повідомлення і квитанції на сплату податкових платежів, оплачувати податкову заборгованість, звертатися до податкових органів без особистого візиту до податкової інспекції;

-перевір себе і контрагента - дозволяє дізнатися:

- відомості про юридичних осіб, внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб (далі – ЄДРЮО);

- відомості про юридичних осіб та підприємців, стосовно яких представлені документи для державної реєстрації, в тому числі для державної реєстрації змін, що вносяться до установчих документів юридичної особи, та внесення змін до відомостей про юридичних осіб, що містяться в ЄДРЮО;

- повідомлення юридичних осіб, опубліковані в журналі “Вісник державної реєстрації” про прийняття рішень про ліквідацію, про реорганізацію, про зменшення статутного капіталу, про придбання товариством з обмеженою відповідальністю 20% статутного капіталу іншого товариства, а також інші повідомлення юридичних осіб, які вони зобов'язані публікувати відповідно до законодавства Російської Федерації;

- відомості, опубліковані в журналі «Вісник державної реєстрації» про прийнятих реєструючими органами рішеннях про майбутнє виключення недіючих юридичних осіб з ЄДРЮО;

- юридичні особи, до складу виконавчих органів яких входять дискваліфіковані особи;

- адреси, вказані при державній реєстрації в якості місця знаходження кількома юридичними особами;

- відомості про осіб, які відмовилися в суді від участі (керівництва) в організації або щодо яких цей факт встановлено (підтверджено) в судовому порядку;

- відомості про юридичних осіб, зв'язок із якими за вказаною ними адресою (місцем знаходження), внесеного до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, відсутня;

-майнові податки: ставки та пільги – створений з метою вдосконалення адміністрування майнових податків та підвищення ефективності інформування платників податків із питань застосування податкових ставок і пільг за наступними податками;

-податок на майно фізичних осіб – податок на майно організацій, земельний податок, транспортний податок;

- доступ до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та Єдиного державного реєстру індивідуальних підприємців – отримання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб (далі – ЄДРЮО) та Єдиного державного реєстру індивідуальних підприємців (далі – ЄДРІП) у електронному вигляді через мережу Інтернет;

- отримання виписки з ЄДРЮО / ЄДРІП через інтернет - сервіс надає можливість зацікавленим особам отримати відомості з ЄДРЮО і ЄДРІП у вигляді виписки («електронної» або на паперовому носії) на підставі запиту, направленою через Інтернет;

- подача заявки на державну реєстрацію в якості індивідуального підприємця - сервіс дозволяє фізичним особам, що реєструється в якості індивідуального підприємця, направити заявку на державну реєстрацію. Сервіс працює в інтерактивному режимі і не вимагає наявності ЕЦП. Для отримання

свідоцтва про державну реєстрацію потрібен особистий візит до податкової інспекції (*сервіс діє тільки на території міста Москви, міста Санкт-Петербурга, Московської області та Нижньогородській області в режимі дослідної експлуатації*);

- *подача електронних документів на державну реєстрацію юридичних осіб і індивідуальних підприємців* - надає можливість направити пакет документів до податкового органу при державній реєстрації юридичних осіб та індивідуальних підприємців. Сервіс вимагає наявності ЕЦП і установки спеціальної програми підготовки пакету документів. При цьому свідоцтво про державну реєстрацію можна отримати зручним для платника податків способом, не вимагається обов'язкового особистого візиту до податкової інспекції;

- *подача заяви фізичної особи про постановку на облік* - сервіс дозволяє: заповнити заяву фізичної особи про постановку на облік в податковому органі на території Російської Федерації; зареєструвати та відправити до податкового органу заповнену заяву; одержувати інформацію про стан обробки заяви в податковому органі на сайті і за адресою електронної пошти; роздрукувати заповнену заяву;

- *подання податкової та бухгалтерської звітності в електронному вигляді*;

- *сплата держмита* – дозволяє підготувати платіжні документи на перерахування податків, зборів та інших платежів у бюджетну систему Російської Федерації в електронному вигляді;

- *заповнити платіжне доручення* – дозволяє підготувати платіжні документи на перерахування податків, зборів та інших платежів у бюджетну систему Російської Федерації в електронному вигляді;

- *нормативні та методичні матеріали ФНС Росії* – роз'яснення ФПС, обов'язкові для застосування податковими органами. Ресурс роз'яснює платникам податків та співробітникам територіальних податкових органів офіційну позицію ФНС Росії про порядок заповнення податкових декларацій, обчислення і сплати податків та зборів, погоджену з Мінфіном Росії;

- *терміни направлення податкових повідомлень* – заплановані терміни направлення податкових повідомлень із податку на майно фізичних осіб, транспортному та земельного податків у конкретній податковій інспекції;

- *часті питання* – база відповідей на найактуальніші запитання платників податків: за чинним податковим законодавством, ставками майнових податків, пільги, про порядок взаємодії з податковими органами з різних питань і т.д.;

- *звернутися в ФНС Росії* – цей сервіс є додатковим засобом для звернень фізичних та юридичних осіб у Федеральну податкову службу;

- *дізнатися про скаргу* – сервіс надає можливість організаціям та фізичним особам отримувати інформацію про хід і результати розгляду звернень (скарг, заяв, пропозицій), що надійшли в Федеральну податкову службу;

- *анкетування* – пропонується можливість оцінити роботу податкових органів;

- *поштова розсилка сайту ФНС Росії* – дозволяє отримувати оновлення сайту ФНС, яка цікавить користувача рубрики;
- *форум сайту ФНС Росії* – це обмін знаннями, навичками, досвідом;
- *вакансії* – інформування про вакансії ФНС Росії;
- *програмні засоби для юридичних і фізичних осіб.*

У Росії поетапно здійснюється перехід на електронний документообіг у сфері оподаткування. Бізнесові структури РФ підтвердили готовність переходу на електронну форму взаємодії з федеральними службами та міністерствами, в т.ч. податковими органами.

У Торгово-промисловій палаті Росії створено Експертну раду щодо вдосконалення податкового законодавства та правозастосовчої практики. У жовтні 2012 року в Торгово-промисловій палаті Росії пройшло засідання Робочої групи з питань електронного документообігу. Саме виявлення проблем, що виникають у суб'єктів господарювання при переході на електронний документообіг, сприяння їх вирішенню – є головною метою робочої групи. Результатом роботи групи є узагальнення зауважень та надання пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства з цього питання.

На електронний документообіг у першу чергу переходять великі бізнесові структури РФ, так як великі компанії – це сотні тисяч документів, а застосування електронного документообігу – це скорочення витрат та полегшення роботи з державними органами. Саме великі підприємства стають генераторами переходу на електронний документообіг, спонукають малий і середній бізнес, з яким вони співпрацюють, представляти всі документи в електронному вигляді. Економія витрат при цьому направляється на розвиток компанії.

Більшість російських компаній подають звітність в електронному вигляді через мережу Інтернет, а з 23 травня 2012 року мають можливість обмінюватися не тільки електронними рахунками-фактурами, але й іншими бухгалтерськими документами. На сьогодні податкові органи країни готові приймати від платників податків електронні рахунки-фактури та інші документи. 75,8% юридичних осіб, тих, хто цінує час, працюють з електронними документами» [5].

Федеральна податкова служба активно розвиває онлайн-сервіси, які запропоновані через офіційний сайт www.nalog.ru. Оцінюючи кількість сервісних послуг, слід зазначити, що у 2011 році їх нараховувалося 22, а на кінець 2012 року – 32. Онлайн-сервіси ФНС Росії надають можливість платникам податків отримати необхідну інформацію для обчислення своїх податків, перевірити контрагентів, забезпечують доступ до ЄДРЮО, реєстрацію компанії за допомогою Інтернету та інше.

Популярність цього порталу підтверджується статистикою Федеральної податкової служби, а саме: щомісячне відвідування Інтернет-сайт ФНС Росії в 2012 році становило в середньому 5 млн. чоловік, 2011 року – максимум 4 млн. чоловік на місяць. Все це підтверджує важливість та доцільність розвитку такого напрямку для платників податків.

Інтернет-сервіс Податкової служби «Майнові податки: ставки та пільги» в 2012 році став одним із найпопулярніших серед платників. Новий сервіс «Роз'яснення Федеральної податкової служби, обов'язкові для застосування податковими органами» став другим. Третім за популярністю є «Особистий кабінет платника податків для фізичних осіб», який дозволяє фізичним особам побачити докладний перелік всього оподаткованого майна, перелік податкових пільг, суму заборгованості або переоплати, а також оплачувати майнові податки і борги через Інтернет [15].

За оцінкою користувачів мережі інтернет одним із найбільш затребуваних на сьогодні є інтернет-сервіс ФПС Росії «Перевір себе і контрагента», що підтверджує статистика кількості переглядів користувачів мережі інтернет. Електронний сервіс «Пізнай свою заборгованість» – є популярним серед платників податків, щомісяця до нього звертаються більше 2 мільйонів платників [10].

Рейтинг відвідуваності офіційного сайту ФПС Росії займає виграшну позицію, що є підтвердженням потрібності електронних сервісів для населення країни, а сьогоднішній розвиток інформаційних технологій створює умови для вдосконалення податкових сервісних функцій, державні послуги стають більш зручними та доступними для платників податків.

Щодо розвитку зазначеного напрямку в Україні, то слід обумовити, що електронному податковому сервісу на сьогодні приділяється велика увага з боку державних органів. Протягом 2013 року в Україні було створено єдиний веб-портал державної податкової служби України, а на сьогодні це уже основна складова веб-порталу Міністерства доходів і зборів України, де акумулюється весь спектр електронних послуг, починаючи від електронних версій нормативно-законодавчих актів з оподаткування, роз'яснення податкового законодавства і закінчуючи електронною звітністю. Слід зазначити, що такий напрям розвивається досить швидкими темпами, тому оцінку розвитку, на нашу думку, слід провести із закінченням 2013 року.

Щодо ефективності розвитку інформаційного суспільства Росії, то перша оцінка буде здійснена у 2015 році, згідно з переліком затверджених показників, одним із яких є надання електронних федеральних послуг, зростання експорту товарів, пов'язаних з ІТ, широкий доступ до мережі інтернет та інші.

Підводячи підсумки побудови інформаційного суспільства, слід відзначити, що за 2012 рік електронний уряд Росії побив черговий рекорд – кількість користувачів Порталу держпослуг досягла 15 000 000 чоловік. Більше 3 000 000 користувачів зареєстрували особисті кабінети на Порталі. Мільйони громадян РФ вже знають, що отримувати державні послуги через Інтернет, не втрачаючи часу в чергах, а легко і зручно [8].

У 2012 р. Росія та країни-учасники СНГ підписали рішення про затвердження Стратегії співробітництва держав-учасників СНГ про побудову і розвиток інформаційного суспільства та План дій із її реалізації на період до 2015 року, де значну увагу приділено створенню коопераційних проектів та активізацію інформаційного і науково-технічного обміну з використання ІКТ в

освіті, науці, культурі, охороні здоров'я, державному управлінні, в наданні послуг населенню і за іншими напрямками.

Таким чином, дослідження цього питання на прикладі РФ, показало наступне: за умов розвитку електронного уряду Росії формується інформаційне суспільство країни, покращуються умови створення та роботи бізнесових структур шляхом оптимізації державних інтернет-ресурсів, формується повний спектр державних податкових функцій та послуг в електронному вигляді.

Висновки. Запровадження у зарубіжних країнах нових методів роботи державних установ, а саме перехід на електронну форму сприяло появі електронного уряду, де організація державного управління здійснюється на основі електронних засобів обробки, надання електронних послуг, інформаційній взаємодії органів державної влади із суспільством шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Проаналізувавши стан розвитку електронного уряду в Росії, слід зазначити, що це не просто обмін інформацією між окремими органами влади, а створення єдиного інформаційного простору міністерств та відомств і їх електронна взаємодія з громадянами. Щодо розбудови інформаційної електронної співпраці податкових органів країни і платників податків, слід виділити широкий спектр надання послуг в електронному вигляді федеральною податковою службою Росії. На сьогодні це питання є важливим і для України.

Наразі в Україні йде послідовне формування електронного уряду, об'єднання інформаційних ресурсів державних органів, розширення спектру електронних послуг, в т.ч. податкових.

Саме в умовах глобалізації та системних ринкових перетвореннях трансформація податкової системи в інформаційне суспільство країни стає питанням державної ваги, оскільки це направлено на побудову електронного уряду та підвищення ефективності державного управління, покращення умов розвитку бізнесу, – що в свою чергу сприяє зростанню економічного потенціалу держави.

Список використаних джерел:

1. Державна Програма «Інформаційне суспільство (2011-2020 роки)» [Електронний ресурс]: Федеральні цільові програми Росії. – Режим доступу: www.fcp.economy.gov.ru/cgi-bin/cis/fcp.cgi/Fcp/ViewFcp/View/2013/369
2. Індекс готовності регіонів Росії до інформаційного суспільства [Електронний ресурс]: Електронний регіон. 2012. – Режим доступу: www.eregion.ru/
2. Інформаційне суспільство ДП [Електронний ресурс]: TADVISER Держава. Бізнес. ІТ. 2012. – Режим доступу: www.tadviser.ru/index.php/Статья
3. Інститут розвитку Інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iis.ru/index.html
4. Електронний документообіг: тенденції розвитку. [Електронний ресурс]: Податкова політика і практика. 2012. – № 11.– Режим доступу:

- www.taxcom.ru/about/news/press/elektronnyj-dokumentooborot-tendencii-razvitiya/
5. Єдиний портал державних і муніципальних послуг. [Електронний ресурс]: Електронний уряд. Держпослуги. 2012. – Режим доступу: www.gosuslugi.ru/
 6. Клімушин П.С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія / П.С. Клімушин, А.О. Серенюк. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магіст». – 2010. – 321 с.
 7. Міжнародна конференція "Відкрите державне управління". [Електронний ресурс]: Інститут розвитку Інформаційного суспільства. 2012. – Режим доступу: www.iis.ru/content/view/647/91/
 8. 3000000 уже з нами. Приєднуйтесь! [Електронний ресурс]: Електронний уряд. Держпослуги. 2013. – Режим доступу: www.gosuslugi.ru/
 9. Перегожина Олеся. Личный кабинет налогоплательщика-юрлица и другие сервисы, которые предлагает ФНС России бухгалтерам [Електронний ресурс]: Главбух. 2012. – Режим доступу: www.glavbukh.ru/art/20596
 10. Про державну програму Російській Федерації "Інформаційне суспільство (2011 - 2020 роки)" [Електронний ресурс]: Розпорядження від 20 жовтня 2010 р. № 1815-р Москва. – Режим доступу: www.rg.ru/2010/11/16/infobschestvo-site-dok.html
 11. Рада з розвитку інформаційного суспільства в Російській Федерації [Електронний ресурс]: Президент Росії. 2012. – Режим доступу: www.state.kremlin.ru/council/14/news
 12. Росія в ІТ-рейтингах [Електронний ресурс]: Електронна Росія ФЦП. 2012. – Режим доступу: www.tadviser.ru/index.php
 13. Стратегія інноваційного розвитку Російської Федерації на період до 2020 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Уряду РФ від 8 грудня 2011 р. N 2227-р. – Режим доступу: www.old.mon.gov.ru/dok/akt/9130/
 14. ФПС Росії підвела підсумки звернення громадян по онлайн-сервісам Служби [Електронний ресурс]: Федеральна податкова служба Росії. – Режим доступу: www.nalog.ru/rub_mns_news/4022844/

Подано до редакції 12 березня 2013 року

Матвейчук Л.А., Соловьев А.В.

Электронное государство России. Онлайн-услуги Федеральной налоговой службы

В статье исследована международная практика формирования информационного общества на примере Российской Федерации, электронные услуги Федеральной налоговой службы. Содержание статьи доказывает необходимость развития информационного пространства между государством и обществом, в т.ч. между налоговыми органами и плательщиками с целью повышения эффективности государственного управления и улучшения условий развития бизнеса, интеграции России в глобальное информационное общество.

Ключевые слова: *информационное общество, федеральная налоговая служба, электронное государство, электронные налоговые услуги.*

Matvejciuk L.O., Soloviev A.V.

Russian e-Government. Russian federal tax service online services

The international practice of the information society development by the example of the Russian Federation, e-services of the Federal Tax Service are examined in this article. Contents of this paper argues for the development of the information space between state and society and between tax authorities and taxpayers in order to increase governance efficiency and improving the business environment, the integration of Russia into the global information society.

Key words: *information society, the Federal Tax Service, e-Government, e-tax services.*

Матвейчук Людмила Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Соловійов Олександр Віталійович – аспірант Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.